

REVUE DES ÉTUDES SLAVES. Publiée par l'Institut d'études slaves de l'université de Paris. Fondateurs: Antoine Meillet, Paul Boyer, André Mazon. Directeur: André Vailant. Secrétaire: José Johannet.

Osvrćemo se na brojeve izašle u posljednjih deset godina i prikazujuemo one rasprave koje stoje u nekoj vezi s palaeoslavenistikom ili starijim slavenskim književnostima. Takvih radova i nema mnogo u ovoj lijepoj slavističkoj reviji, jer ona obrađuje cjelokupan sadržaj slavističkih značnosti. Žalimo što u posljednje vrijeme ova revija kasni s izlaženjem, stoga možemo kao posljednji prikazati istom svezak 47. iz god. 1968. u kojem su štampani referati šestog internacionalnog kongresa slavista održanog u Pragu 1968.

TOME XLII (1963)

A. VAILLANT, *Un apocryphe pseudo-bogomile: La vision d'Isaïe* (109—121). U svojoj studiji »Apocryphes bogomiles et apocryphes pseudobogomiles«, objavljenoj u *Revue de l'histoire des religions*, t. CXXXVIII et CXXXIX, 1950, p. 22—52 et 176—218, E. Turdeanu je sumirao tekstove slavenske religiozne književnosti za koje se smatralo da bi se mogli dovesti u vezu sa herezom bugarskih bogomila. Autor nije istakao »Viziju Isaijevu« kao apokrif koji su bogomili prilagodili svome učenju. Ipak dodaje da mu epitet »pseudobogomilski« odgovara, tj. apokrif nije bogomilski, ali postoje određeni razlozi zbog kojih je smatran takvim. »Vizija Isaijeva« je jedno od najneobičnijih djela slav. relig. književnosti. Njen grč. predložak je izgubljen. »Vizija« je drugi dio jednog većeg apokrifa čiji je prvi dio, »Žrtva Isaijeva«, jevrejskog po-

rijekla. Oba dijela, pod naslovom »Uznesenje Isaijevo«, sačuvana su u etiopskom rukopisu iz 15. st. Drugi dio, Viziju Isaijevu, nalazimo u slav. i lat. prijevodu. E. Tisserant je preveo i proučavao etiopski tekst (»Ascension d'Isaïe«, Paris, 1909). Kopije slav. prijevoda proučavao je A. Popov, a rukopis iz 12. st. u ruskoj redakciji izučavali su A. A. Šahmatov i P. A. Lavrov (Sbornik XII veka Moskovskoga Uspenskoga Sobora, 1, Moskva, 1899.). Slav. prijevod je dobro očuvan, a nastao je u X—XI st., dok lat. prijevod ne pokazuje toliku starinu.

Žrtva Isaijeva, apokrif jevrej. porijekla, već dugo je poznat. Njegov kršćanski produžetak, Vizija Isaijeva, potječe vjerovatno iz rane kršč. književnosti iz 2./3. st. Ovaj dio odista predstavlja koncepcije sasvim suprotne dogmama koje su određene koncilima u 4. st., ali koje ne sablažnjavaju u Origenovo vrijeme. — Etiopski prijevod je stvarno blizak izvoru, dok su slav. i lat. prijevod pretrpjeli osjetne izmjene. Iako je lat. pozniji, a i sa greškama, prema njemu se može kontrolisati i ispravljati slav. tekst (tako je ispravljeno *ishodęť* u *vřshodęť* prema lat. *ascendant*). Da bi se utvrdio slav. tekst neophodno je da se uporedi i sa etiopskim.

Tekst rukopisa koji su izdali Šahmatov i Lavrov nije podesan za izučavanje. Izdanje J. Ivanova, u knjizi »Bogomilski knigi i legendi«, predstavlja dosta čitljiv tekst, ali i pokreće pitanje prioriteta slav. ili lat. prijevoda. Sasvim je jasno, prema Ivanovu, da slav. i lat. tekst potječu iz istog izvora, ali to ne obavezuje da se vjeruje da je lat. tekst bio preveden na slavenski. Hipoteza Ivanova doprinosi zaključku da su slav. i lat. verzija međusobno vezane, jer

potječu iz istog grč. predloška prvotnog apokrifa, ali da su nezavisne. Turdeanu pokazuje (u već navedenoj studiji) da je apokrif čisto kršćanski, ali dopušta bogomilski utjecaj na slav. prijevod. No neke izmjene izvršene su u ortodoksnom, a ne u bogomilskom smislu. Vaillant zaključuje da ne postoje nikakvi stvarni razlozi koji bi dovodili ovaj »neopasni tekst«, anatemisan od teologa, u vezu sa bogomilima.

TOME XLIII (1964)

J. LÉPISSEIER, *La traduction vieux-slave du psautier* (59—72). Problem je odrediti koji se grčki tekst nalazi u osnovi stsl. prijevoda. Slavenski tekst se primjetno udaljava od verzije Septuaginte jer je slav. prevodilac raspolagao poznim rukopisom iz 9. st. (moderri izdavači su se oslanjali na najstarije izvore iz 4. st.). Severjanov je u svom izdanju Sin. psaltira stvorio zabunu krivo prevodeći neka mjesta. J. Vajs je mnogo pridonio rješenju problema. U članku »Které recense byla řecká předloha staroslověnského překladu žaltáře« pokazuje da je slav. prijevod nezavisan od egipatske verzije, a da pažljivo izučavanje izmijenjenih odlomaka — u odnosu na grč. original, ukazuje da je najstariji slav. prijevod vezan za zapadne verzije i da je u detaljima osjetno drukčiji od grč. Vulgate. Zap. verzije često predstavljaju grč. tekst u lat. transkripciji. Tako Veronski rukopis transkribuje η najčešće sa e, rijetko sa o. Ovako su transkribovana vlastita imena u Sin., gdje začuđuje zamjena η sa e, a ne sa i (npr. u riječi *ἀλλήλοῦτα* ovdje nikad ne dolazi i). Kako slav. prevodioci čuju i prenose grč. η sa i, treba priznati lat. posredovanje za objašnjenje formi sa e. Vjerovatno su se slav. prevodioci oslanjali na lat. prijevod i onda kada su im neki dijelovi iz grč. teksta bili nejasni. Pored toga nalaze se i primjeri gdje latinizmi u slav. prijevodu ne mogu biti ovako objašnjeni. Tako se grč. partikula *ὁῖ* zamjenjuje sa *nyně*, dok je uobičajen prijevod sa *ubo*. Zatim u naslovima grč. Vulgate često imamo ustaljenu formulu *συνέσεως τῷ Δαυὶδ*, *συνέσεως τῷ Ἀσαφ*, što se u lat. prevodi »intellectus David, intellectus Asaph«. Slav. prijevod najčešće ima

nominativ: razumъ Davydoвъ, Asafovъ, što odgovara lat. »intellectus«. Još jedan dokaz o posredovanju lat. jeste modifikacija vremena u stsl. tekstu. Umjesto aorista u stsl. se nalazi prezent-futur, što odgovara latinskome. Kako zap. psaltir daje često tri verzije sv. Jeronima — psaltir rimski, galikanski i hebrejski, sigurno je da su neki odlomci hebrejskog psaltira kontaminirani u lat. verzije. Moguće je pretpostaviti da je psaltir prevođen već u Moravskoj, za što daju indikacije neka mjesta iz ŽK i ŽM. Prvi prijevod sa grč. je vjerovatno popravljen prema moravskim potrebama koje su bile u duhu zap. lat. tradicije.

TOME XVIV (1965)

V. GEORGIJEV, *Problèmes phonématiques du slave commun* (7—17). U prvom dijelu izlaganja, »Vokalski sistem u općeslavenskom«, autor navodi da općesl. vok. sistem posjeduje osam vokala koji čine četvorstruki sistem u kojem se binarno oponiraju dugi i kratki vokali. Sporan je kvalitet kratke opozicije vokalu a. Georgijev navodi tri koncepcije do danas uzimane u obzir u vezi sa ovim problemom. Za jedne je vrijednost ovoga glasa o, za druge *ǫ*, a prema trećem tumačenju to je *a*. Da bi dao i svoj doprinos rješenju ovog za slavistiku važnog problema, Georgijev donosi analizu jednog bugarskog rodopskog dijalekta (govor sela Tihomir na grč. granici). Taj dijalekat čuva niz arhaičnih crta. U njemu je distribucija vokala *o* i *a* sličnija ruskom i bjeloruskom jeziku nego bugarskom. Tako u nenaglašenom slogu ne nalazimo vokal *o* već *a* (npr. *ako-ta*, *oko-to*). Ovaj govor pozna dakle »akanje«, fenomen koji postoji u ruskom. Bugarski lingvista L. Miletič prvi pokušava objasniti ovaj fenomen te tumači »akanje« kao analogiju prema tretiranju jerova i nazalnih vokala (roka-rakota, dožd-dažd-dot). S ovim se nije složio S. Stojkov. Niz činjenica govori u prilog velikoj starini ove pojave. Tako je »akanje« ustanovljeno i u rodop. govoru sa bug. granice (u grč. Trakiji). Ovdje je njegovo postojanje utvrđeno prema starim toponimima slav. porijekla. I srednjovjekovni autori, bizant. i lat., sačuvali su lična slav. imena

iz 6. i početka 9. st., koja karakteriše »akanje«. Tu pojavu potvrđuju i neke arhaične riječi iz najstarijih stsl. spomenika (npr. *alʒkati*, *alʒnii*).

Na osnovu izloženog Georgijev zaključuje da općesl. nije imao vokale o već kratko *a*, koje je krajem epohe, tj. između 6. i 9. st., prešlo u o. Ovaj prelaz nije izvršen apsolutno u svim slav. jezicima.

U drugom dijelu članka, pod naslovom »Zakon otvorenih slogova u razvoju slav. jezika«, Georgijev iznosi shemu mogućih grupa konsonanata na početku riječi, odn. sloga u općeslavenskom. Nakon monoftongizacije diftonga, tj. krajem općesl. epohe, struktura sloga postaje još jednostavnija. Ova pojednostavljenja izaziva zakon otvorenog sloga. Tako se struktura sloga može predstaviti formulom (C¹ [C² (r)] V. Sve ostale grupe, naslijeđene iz balt.-slav. epohe, razriješene su asimilacijom ili metatezom i epentezom. Sam izraz metateza likvida Georgiev smatra nepreciznim, pa i pogrešnim. On misli da upravo zakon otvorenog sloga, ili bolje, zakon otvaranja zatvorenih slogova, izaziva promjene pripisivane metatezi. Dokaz za navedenu tvrdnju su arhaične riječi bez metateze stsl. tipa *alʒdi/i*, *alʒkati*. Georgiev pretpostavlja slijedeću promjenu iz prvog perioda općesl. jezika: kratki početni akcentovani vokal pod jakom intonacijom, a u nekim dijalektima i pod slabom, produžava se. Ovaj zakon omogućava da se objasni jedan do sada nerazjašnjen fenomen iz istorije slav. jezika, u kojoj su bili nerazjašnjeni arhaični stsl. oblici sa paralelnom upotrebom grupa RA-/RO-, LA-/LO-. Tako autor odbija koncepciju koja je do sada prevladavala, po kojoj bi u istočnoslavenskim jezicima grupe ART-, ALT- dale RAT-, LAT- pod jakom intonacijom, a ROT-, LOT- pod slabom, jer ona ne može objasniti dvostruke forme, kao npr. staroruski RAB i ROB, što je tumačeno posuđivanjem iz stsl. Nova teza koju iznosi Georgiev tumači sve ove pojave, pa i RA, LA i RO, LO kao izvorno ruske, a ne posuđene.

B. O. UNBEGAUN, *Le russe littéraire est-il d'origine russe?* (19—28). Autor dokazuje kontinuitet stare pisane tradicije u Rusiji. Razvoj ruskog književnog jezika bitno se razli-

kuje od razvoja drugih slav. jezika. Rus. savr. knj. jezik produkt je mišljanja crkvs. i rus. elemenata podjednako. Crkvs. je importiran u Kijevsku državu krajem X st. zajedno sa kršćanstvom i bez teškoća je prilagođen i naturalizovan. Po gramatičkoj strukturi istsl. i crkvs. bili su tada velikim dijelom identični — razlika je postojala u rječniku i sintaksi. Crkvs. je tu inače prihvaćen kao jezik civilizacije, tj. kao viši jezik. Tokom četiri vijeka zajedničkog života veze između crkvs. i istsl. jezika su modificirane. — Krajem 14. i poč. 15. st. u istsl. krajeve dolaze Južni Slaveni, izbjeglice pred Turcima, koji donose svoj jezik. Ovaj tzv. »drugi južnosl. utjecaj« manifestovao se u svim domenima jezika na istrus. teritoriji. No, ovaj jezik predstavlja sada za ruskog čitaoca strani jezik koji treba učiti da bi se razumio. Govorni svakodnevnog jezika je bio onaj autohtoni idiom koji mu se suprotstavio. Ovaj govorni jezik bio je zastupljen u dva različita domena — u privatnim odnosima i, što je neobičnije, u pravnim. Slijedi da su se istočni Slaveni, a posebno Rusi, služili dvama različitim pisanim jezicima: jedan je jezik kancelarije koji je bio autohton, a drugi, književni jezik, koji je bio crkvenoslavenski. Ovakav dualizam je jedinstven u istoriji slavenskih, pa i evropskih jezika. Autor ističe da je ova koegzistencija dvaju različitih pisanih jezika sa različitim funkcijama najkarakterističnije obilježje lingvističkog razvoja kod Rusa. Razlika između dva jezika dostiže najvišu tačku u 15/16 st. zahvaljujući renesansni crkvs., s jedne strane, i razvoju rus. jezika s druge strane. U drugoj polovini 17. st. osobito je naglašena dekadansa crkvs. te njegova progresivna rusifikacija. To je doba novog približavanja dvaju jezika, tj. novog gramat. jedinstva, s jedne strane, i razlika u leksiku s druge. Proces objedinjavanja dvaju različitih pisanih jezika vršio se polovinom 17. i 18. st., i savremeni rus. jezik predstavlja krajnji produkt ove fuzije. Većina sovjetskih lingvista podržava tezu da je ovaj finalni produkt rezultat slavenizacije rus. jezika. Unbegaun se suprotstavlja takvom shvatanju i slaže sa Šahmatovim koji smatra da je crkvs., ne

napuštajući svoje književne pozicije, dopustio infiltraciju rus. pravnog i govornog jezika. Jedan od dokaza za ovu tezu je i rječnik savr. rus. knj. jezika, čija je gotovo polovina crkvenoslavenska. Tako u rus. savr. književnosti crkvs. riječi sačinjavaju semantički, pa i stilistički superioran sloj (npr. riječ glava ovdje je zadržana u značenju »šef« i »poglavlje«). Iako je crkvs. morfologija radikalno rusificirana, i tu se osjeća živo prisustvo crkvs., npr. sistem participa prezenta aktiva i pasiva, kao i particip prošli aktiva, u rus. su jeziku crkvs. porijekla. Unbegaun zaključuje da bi bilo neophodno na datoj osnovici šire izučiti sve pojedinosti ovih prilično zamršenih odnosa.

A. VAILLANT, *La préposition sŭ et l'accusatif* (45—46). Vaillant smatra da je konstrukcija sa sŭ (tj. sŭ) osobito poznata u ruskom i starorus. jeziku. U srpskohrvatskom je S. Ivšić otkrio dva primjera kod Marulića, a kasnije su otkrivena još dva primjera sa sŭ (sŭ) i akuzativom. Autor navodi da se još u srednjovjekovnom srp. i hrv. jeziku sreće ova konstrukcija u izrazima: sa stranu, s onu stranu . . ., a djelomično i u klišejima *sa svu moć*. Prema ispitivanjima M. Djamića slični su oblici česti u rimi kod dubrovačkih pjesnika (nađena su četiri primjera kod D. Zlatarića). Vaillant tumači da konstrukcija sa (sŭ) i akuzativ indicira mjeru, veličinu, tj. pretpostavlja značenje »prema svojoj snazi«.

TOME XLV (1966)

JACQUES LÉPISSEIER, *Une source de l'Izbornik de 1076* (39—47). Važan ruski rukopis, Izbornik iz 1076, izdao je Institut ruskog jezika Akademije nauka u SSSR (Moskva, 1965). Izdavači su usto štampali one grčke predloške koji su dosad uzimani u obzir kao izvori rus. tekstova, a Lépisserie im dodaje još jedan koji se odnosi na posljednji odlomak Izbornika (str. 687—700 izdanja). Tu se priča o snu nekog Sozomena koji je ilustriran nizom maksima o uzdržljivosti. Taj je tekst preuzet iz »Života sv. Nifonta« (grč. *νήφων* — uzdržljiv) koji je bio vrlo popularan u Rusiji, a najstariji mu je rukopis iz 1219. Taj Život sv. Nifonta proučio je A. V. Ry-

stenko u djelu »Materijali z istorii vizantijskoslavjanskoj literaturi« (Odesa, 1928). U njemu je izdan i grčki tekst i slav. u dvije redakcije: jedna se osniva na rukopisu iz 1219., a druga na jednom rukopisu iz XVII—XVIII st. Lépisserie prenosi iz tog izdanja grč. tekst i slav. iz 1219. koji se podudaraju sa tekstom iz Izbornika. Na osnovi tih tekstova autor ovdje uspostavlja tekst Izbornika i dolazi do zaključka: tekst Izbornika nije direktan prijevod s grčkog nego gotovo doslovno prenosi slav. tekst Života sv. Nifonta. Od ova dva slav. teksta onaj u Izborniku je i stariji i mjestimično bolji. Za tu tvrdnju Lépisserie nalazi argumente u analizi jezika i tekstualnoj kritici. Posebno konstatira kako je tekst Izbornika i jezično i stvarno adaptiran ruskoj laičkoj publici (nasuprot monaškoj). Posljednji redovi epizode o Sozomenu se posve izdvajaju od Života i bez sumnje im je autor Slaven. Priređivač Izbornika, Ioan, nije bio običan kopist. On je u biblioteci kneza Svjatoslava, među ostalim južnosl. rukopisima, našao i Život sv. Nifonta i priredio ga za rusku publiku mijenjajući neke riječi južnosl. posrednika i bizant. predložka (npr. riječ *vino* uvijek zamjenjuje riječju *medovina*).

TOME XLVI (1967)

A. VAILLANT, *Le supin et ses limitations d'emploi* (9—13). Autor napominje da treba biti pažljiv pri određivanju stvarne upotrebe supina. Supin je dopuna glagolima kretanja i kao takav mora biti neki glagol akcije a ne stanja. Kao primjer navodi supin od faktitiva *obogatěti se*, dok ga gl. *obogatěti* nema. Tako je supin od inf. *uměti* (»posjedovati znanje«) *naučiti se*. Ovaj oblik se često upotrebljava u stsl. i to dosta pravilno u jeziku Jevandjelja (sa glagolima kretanja). No već spomenici od 11. st. pokazuju znatna kolebanja u njegovoj upotrebi. Tako mu od početka konkurira infinitiv namjene (destinacije), da bi se kasnije sasvim proširio na njegov račun. Vaillant odbija Vondrakovo mišljenje da je supin već u stsl. istisnut. Jedino dopušta širenje inf. namjene na račun supina. Od savremenih slav. jezika

supin su zadržali donjoljužički i slovenački. O njegovoj upotrebi u donjoljuž. pisao je K. Mucke, a o upotrebi u slov. pisali su Fr. Ilesič i P. Škrabec. Supin se sreće i u litavskom (*neštu*), i kao formativni element kondicionala tipa *neštum bi*.

D. G. HUNTLEY, *L'aspect de iti en vieux slave* (15—21). Autor se osvrće na Vaillantovo mišljenje (koje se suprotstavlja shvaćanju da je stsl. gl. *iti* bio aspekatski homonim) da je *iti*, određen vezom sa *hoditi*, uvijek imperfektivan. On razmatra primjere ptc. praes. od gl. *iti* koji su, prirodno, uvijek imperfektivni. Tvrdi da je u stsl. kanonu svega šest puta potvrđen aorist od gl. *hoditi*, i da ni u jednom slučaju nije bilo potrebno obilježiti odsustvo ili prisustvo ograničenja akcije. Slično je i u slučajevima aorista od gl. *iti*. Imperfekt od gl. *poiti* nije prtvrđen u stsl., dok su primjeri ovog oblika od gl. *iti* i *hoditi* česti. Nakon izvršene analize Huntley potvrđuje Vaillantovo gledište da je gl. *iti*, sa svojom leksičkom opozicijom *hoditi*, u stsl. uvijek imperfektivan, a da *poiti*, kao perfekt gl., pokriva njihovo leksičko polje u ovom vidu.

ROBERT H. WHITMAN, *Une interpolation tardive de l'Izbornik 1073* (27—33). Autor dokumentira već ranije postavljenu tezu da su četiri kratka odlomka centralnog dijela Svjatoslavova Izbornika iz 1073. kasniji dodatak preuzet iz nekog slav. rukopisa. Naime tih odlomaka nema u ostalim verzijama patrističkog teksta »Pitanja i odgovori« Anastazija Sinaite, koji je bio direktni izvor centralnog dijela Izbornika. Pridodani odlomci su izvodi iz 40-e homilije Gregorija Nazijanskog. Slav. prijevod ove homilije potvrđen je u jednom rukopisu sa kraja 11. st. Autor donosi paralelno tekst iz Gregorijeve homilije (Migne PG vol. 36) i navedenog slav. prijevoda (po Budilovičevu izdanju), te konstatira vrlo tijesno podudaranje s dodanim odlomcima u Izborniku.

TOME XLVII (1968)

J. LÉPISSIER, *Du durcissement des consonnes en vieux slave* (67—74). Uvijek je neizvjesno nastojanje da se detaljno uspostavi fonetski sistem jednoga mrtvog jezika. Jedino

čime se pouzdano raspolaže jest grafička tradicija, ali i ona je sve udaljenija od fonetske stvarnosti. Ako se želi ustanoviti proces otvrdnuća mekih suglasnika, treba se za izvjesne slučajeve vratiti u staroslavenski. Vokali u stsl. organizovani su u dva niza: prepalatalne: e, ɛ, i, ɨ, ɯ, koji se oponiraju prema postpalatalnim o, ɔ, y, ʊ; a na isti način, bar u početku, oponira se postpal. a prema ʌ; postpal. u ne nalazi ovakvu prepal. vezu. Postoje i dvije vrste mekih suglasnika — meki po poziciji i meki po prirodi. Prvobitni alfabet je sasvim prilagođen fonetskoj stvarnosti, jedino što ne omogućuje razlikovanje običnog s, mekog ispred prepalatala, od s' mekog po prirodi, onoga koje nastaje palatalizacijom glasa h. No evolucija jezika, sa svojim fonetskim i morfološkim inovacijama, modificira prvobitnu situaciju te se množe slučajevi u kojima fonetska realnost ne odgovara alfabetu koji ostaje neizmijenjen. Jedini kriterij koji omogućava da se pouzdano zna da je suglasnik očvrstnuo jest konstatacija da li on dopušta iza sebe vokale iz postpalatalnog niza (tu se ʌ izuzima jer jerovi vrlo rano gube fonetski sadržaj). Gubitak mekog poluglasa nije izazvao otvrdnuće suglasnika koji je prethodio. Jezik se dugo prilagođavao ovoj nepreciznoj grafiji. Tako slučajevi kao što su prelaz *blagod'ět'v* u *blagod'ět'*; *gospod'i* u *gospod'a* i *gospod'u*, *nesy* u *nese*... uvode radikalne izmjene u stsl. fonetski sistem: sada treba računati sa dva niza suglasničkih fonema, tvrdima i mekima: t/t', d/d', s/s'... (mekoću je ranije određivao kvalitet vokala iza sugl. — izuzev slučajeva *všš* i *sǫdu*). Kolebanja u obilježavanju ovih glasova navode na mišljenje da je razlika u izgovoru mekog i tvrdog suglasnika morala biti minimalna. Na osnovu svega treba zaključiti da je jedini kriterij za otvrdnjavanje suglasnika fonetski: to je zamjena i sa y, e sa o. Jedino se za dz' i c može sigurno potvrditi da su sami po sebi očvrstnuli. Problem tretiranja »jata« i dalje ostaje nedovoljno jasan. Postoje dva moguća pravca njegova fonetskog razvoja: neki primjeri pokazuju da ovaj glas čuva svoju staru, posebnu boju (tip *cěna*), dok drugi potvrđuju njegovo približavanje vokalu a (primjer *všš*).

B. O. UNBEGAUN, Язык русской литературы и проблемы его развития (129—134). Unbegaun smatra da je ruski književni jezik u osnovi crkvs., a da je tek postepeno u svom razvoju rusificiran. Taj proces je najmanje obuhvatio sintaksu, a i leksik se rusificirao veoma sporo. Ovakvu koncepciju o razvoju rus. knj. jezika iznio je već Šahmatov u knjizi *Очерк современного русского литер. языка* (1925).

Prodiranje ruskih riječi, čije istraživanje Unbegaun uzima za ključno kada se rješava pitanje istorije leksika rus. knj. jezika, počelo je još u Kijevskom periodu, ali je usporeno preporodom crkvs. jezika u XV/VI st. za koje doba autor misli da se ne tačno naziva »drugim južnosl. utjecajem«. Do znatnog prodora rus. jezika nanovo dolazi od druge polovine 17. st. Tri su moguća izvora rusifikacije crkvs. knj. jezika: pisani neknjiževni rus. jezik (poslovni), folklorni jezik i govorni rus. jezik. Dok je poslovni jezik, polovinom 18. st. zamijenjen književnim, i dok je folklorni uvijek bio dosta dalek od književnosti, govorni jezik je bio nepresušni izvor pozajmica. Ali već polovinom 18. st. viši društveni slojevi prihvataju francuski jezik za sredstvo svakodnevnog sporazumijevanja. Tako tradicionalni govorni jezik stiče obilježje prostonarodnog. Krajem 18. st. obrazovani ljudi počinju upotrebljavati knj. jezik u funkciji razgovornog. To je nova pobjeda crkvenoslavenskog. Govorni rus. jezik se i dalje nalazi potisnut na kulturnu periferiju i dobiva značaj dijalekta. Pozajmice i kalkovi iz drugih kulturnih jezika Zapada lakše su se uklapali u crkvs. leksički sistem nego u ruski (npr. grč. i franc. kalkovi, kao i elementi franc. i njem. sintakse). Ovakvo monolitan razvoj rus. knj. jezika oslobodio je rus. književnost borbe oko prioriteta pisanog ili govornog jezika.

Nije na odmet navesti da je ovom broju revije dodan popis djela što ih je Institut izdao od svoga početka g. 1923: *Travaux publiés par l'Institut d'études slaves*. Tu su djela znatne naučne vrijednosti za slavensku filologiju, historiju i srodne znanosti, a

autori su im zvučna imena počevši od A. Mazona do A. Vaillant, F. Dvornika, M. Murka itd.

J. Jurić

CROATICA, prinosi proučavanju hrvatske književnosti. Osnivači: Institut za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Institut za književnost i teatrologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Sv. 1—3, Zagreb 1970—1972.

Više godina radilo je 5 znanstvenih instituta na području SR Hrvatske na dijelovima projekta »Povijest hrvatske književnosti« (npr. Staroslavenski institut na hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti) koji je financirao Fond za naučni rad SR Hrvatske. Cilj je toga projekta da se kolektivno izradi znanstvena povijest hrvatske književnosti, koja bi predmet obuhvatila u kontinuitetu od usmenog stvaralaštva i prvih pisanih spomenika do danas. Savjet spomenutog projekta pokrenuo je ovaj časopis upravo zato da pripomogne ostvarenju tako velikog zadatka, tj. da se u časopisu tretiraju pojedina pitanja vezana za povijest hrvatske književnosti.

Do sada su izašla tri sveska časopisa. Prva dva (1970, 1971) donose studije i članke iz srednjovjekovne književnosti, o starim hrvatskim piscima (o jeziku Mavra Vetranovića; o Marinu Držiću i Vetranoviću; o hvarskom književnom krugu), iz narodne književnosti (balada o Marku Kraljeviću i bratu mu Andrijašu), iz pučke književnosti, iz književnosti ilirizma (značenje Gajeve »Danice«), iz realizma (pripovijetke Rikarda Jorgovanića, Šenoina baština u hrvatskom realizmu, povijesni romani Eugena Kumičića), iz današnje književnosti (strukturalna obilježja lika glavnog junaka u Krležinu romanu »Povratak Filipa Latinovića«), iz slavenske uzajamnosti (problem slavenske orijentacije u hrvatskoj književnosti, ukrajinska književnost u Hrvatskoj). Ima nešto građe (dvije kajkavske revolucionarne pjesme s kraja osamnaestog stoljeća) i praktičnih tema (npr. kako pripremati izdanja djela novijih hrvatskih pisaca). Časopis donosi osvrte (npr. na

SLOVO

22

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

ZAGREB 1972

S L O V O

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA
»SVETOZAR RITIG«

Izlazi 1 put godišnje

UREDNIŠTVO: 41103 ZAGREB, DEMETROVA 11
ODGOVORNI UREDNIK: VJEKOSLAV ŠTEFANIĆ

BR. 22

Za redakcioni odbor
uredio
VJEKOSLAV ŠTEFANIĆ